

llatí del S. xv (err. de còpia per *romantium* que era llatinització del fr. ant. *romanz*); de manera que el mot apareix primerament en anglès, en l'any 1650 (no el 1628, com s'havia dit), i de l'angl. passà a l'al. *romantsch* [1695] i al fr. *romantique* que no és conegut fins a la fi del S. XVIII (llevat d'aparicions esporàdiques el 1675 i 1694). *Romanticisme* [Lab. 1840], imitat del fr. *romantisme* [1823]; tant a Itàlia com en les llengües catalana i castellana *romàntic* sembla haver-se propagat des del fr. *romantique* arran del llibre de Mme. de Staël *De l'Allemagne* (1810) (cf. Ang. Prati, *Dirz Et*). *Romanitzar*.

Romànic, pres del ll. *romanicus* 'romà' amb transfusió dels sentits arquitectònics i filològics que havia pres el fr. *roman* en el S. XIX *Romanista Romanitat*. *Romanitzar*; *romanització Romanesc*

Romeu 'pelegrí', pres per via mig-sàvia del b. ll. *romaeus*, i aquest del gr. *ῥωμαῖος*, pròpiament 'romà', aplicat en l'Imperi d'Orient als occidentals que el travessaven en peregrinació a Terra Santa, etim. de Pio Rajna, demostrada satisfactòriament per Spitzer (*ZRPb* LVI, 844); l'aplicació als pelegrins de Santiago o de Roma és posterior en data; sembla, però, segons Aebischer (*ZRPb* LXIV, 371-80), que tot i hel·lenisme el mot pogué començar a usar-se a Itàlia, per influència del grec de la Magna Grècia, com sigui que apareix en textos molt antics usat a Roma mateix i a Nàpols, en combinacions com *ripa romaea*, *Sancta Maria romea* etc., des d'on també es pogué restringir al sentit de 'pelegrí que va a Roma'; veg. encara algunes precisions dels Kahane en *Boll d Atl. Ling Medit* XII, 1970, 429-31, i *FEW* x, 458-61.

En català ja l'usà Lluïl: «atrobà en la carrera gran re de *romeus* qui anaven a Sent Jacme, e mes-se en lur companyia, e anà ab ells tro a Sent Jacme» (*Blanq.*, *NCl* II, 219 6).

La forma femenina fou antigament *romia* (tal com *meu/ma*, *jueu/cat.* ant. *jua*), freqüent encara en el *Canç* popular: «El romeu y la *romia* - anaren a Montserrat, / la *romia* va descalsa - y'l romeu tot desprejat. / Qui de la Verge confia / may queda desamparat: / ajudeu-nos tota hora - Princesa de Montserrat»; «ara me'n só anat pel món - de feyna si'n trobaria / quina feyna sabeu fé - la pulid<et>a *rom[er]ia?* / —Yo sé de cusí y brodá - plata y or y seda fina»; «Quan jo n'era petíteta - m'havau promesa a *rumia*, / y ara quan me som grandeta - vuy complir ma *romeria*»; «moro, si tu vas a Roma - mienaràs-me una *rumia*», MilàF (*Romllo.*, 32.1C, 219.19, 242B). També s'alterà *romea* en *romera*: «un romeu y una *romera* - van a missa a Montserrat / --- / Diu la *romera* al romeu que'l seu fills veure volia», ib., 30 I, 31.16. «Los *romeus* e *romies* qui passen en --- Ultramar», doc. ross de 1388, *InuLC* «Feya més d'un mes qu'estaven a Roma --- nostres *romies*», Joan Segura (*A Estones Perdudes*, p. 215). Els traductors del *Decam.* el posaren a tort «una de aquelles *romies*» (VII, § 1, 387.15, desviats per la semblança amb *romite* 'ermitanes del santuari de Fiesole' de l'original).

Romeu s'ha pres secundàriament en el sentit de

una mena de meló: «A don Eudalt, vaig a dedicar-li --- el rey de la fruyta de convit, aquest *romeu* de crosta rugosa --- El meló caygué al fons del plat ---», Mrn. Vayreda (*Sang Nova* x, xv, 451).

De *romeu* i d'aquesta forma *romer*, *-mera* (que en cast. i gall-port. va generalitzar-se) es deriven respectivament *romiatge*, i per altra banda *romeria* o *romeratge*: «anà --- en Alexandria per visitar los sants *romeratges*» ['els llocs sants'], 1323 (*BABL* v, 518). J. Pijoan publicà en l'*AIEC* (I, 374-384), una relació de *romeratges* de G. de Trepis, a Ultramar, a. 1332; «cells qui venien de *romiatge*» 1409, però *romayrages* 1388 *InuLC* *Romiatge* usa StVicentF (*Sermons*, I, 120 12; *Quar*, 50.37); *romuratge* (1388, *DAG*). I modernament: «fer-ne una prometensa --- lo varen matà --- venint-ne del *romiatje* de San Jaume de Galícia», MilàF (*Romllo*, 242B). 'Cançó de romeu': «feha unes passaetes, çom si ballara, al compàs d'una tonacta o *romiatje*», MGadea (*T del Xè* I, 248).

Però *romeria* fou també antic: «ab almoines e ab oblacions e ab veglïes e ab *romeries* e ab bones obres», *Hom*, 4v7; *romaria VidesR*, 145r2 «Examens pelegrís - se vol levar matí, / per ço que --- / posca ivàs complir sa *romeria* / ---», «Jhesús --- / axí com peleyrís, per acò car avia / a tener lonc camí e far gran *romaria*», Cerverí (*Sermó*, vv. 35, 91); «per ço que, per ocasió de *romeries*, e de viglïes, no y venguessen algunes persones qui l'embargassen sa oració», Lluïl (*Blanq* II, 46.2; de nou II, 219.15, III, 87.13; si bé en aquests passatges alguns dels mss. porten *romiatge* o *peregrinaje*); «la qual dona anava en *romaria* a sent Jacme» (*Merav*, *NCl* IV, 34); «Tranuitaren e faien *romeries* e *pelegrinacions*», Lluïl, *Amic e Amat* (*NCl* XIV, 96 30; també en *Ave Maria*, ib., 125.12), «el rey de Granada --- ha lexats en la frontera bé 3 mille genets que li eren venguts en *romeria* de la terra de Aben Jacob» a 1300 (*BABL* III, 198); «en Tenedo, havia una idola e venien-hi --- tots los honrats hòmens --- e dones a *romeria*», Muntaner (§ 214, Casac VI, 45 11); *romaria* en els *Gesta Comitum* (princ. S. XIII, ms. de 1345); «yo, caminant, / --- fuy en ponent, / aquí vetllí, / del tot complí / ma *romeria*», JRoig (*Spill*, 3335).

Romana (mena de balança), *romanada*, *romanador*, *V. romà Romanalla*, *V. romandre Romanç*, *romança*, *romançada*, *romançador*, *romançaire*, *romançar*, *romancejar*, *romancer*, *romanceria*, *romancesc*, *romancista*, *romanço*, *V. romà*

ROMANDRE, del ll. REMANÈRE id., derivat de MANÈRE 'restar', 'quedar-se'. □ I^a doc : c. 1100.

«G. Arnall --- si s partia de mi, che Mir Arnall me *romasés*, aís com lo m avia al dia che ad él lo commané» en un dels docs dels Ss XI-XII, de l'alta vall del Segre, p. p. MiretS (*RHisp.* XIX, tir. a p., p. 10). Encara que en l'època arcaica es conserva generalment la e pretònica de REMANERE en aquest verb nostre, ja es troben llavors alguns testimonis de la seva labialització en o, mostrant un estat de vacil·lació de la llengua,